

Türk Dil Kurumu Yayınları

TÜRK DÜNYASI

Dil ve Edebiyat Dergisi / Sayı: 33 / Bahar 2012

Ankara, 2013

Sahibi

Türk Dil Kurumu adına Prof. Dr. Mustafa S. KAÇALIN

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü

Ali KARAÇALI

Türk Dünyası Dil ve Edebiyat Dergisi yılda iki sayı olarak yayımlanmaktadır. İlk sayı 1996'da yayımlanmıştır.

Türk Dünyası Dil ve Edebiyat Dergisi uluslararası hakemli dergi özelliğine sahiptir.

Türk Dünyası Dil ve Edebiyat Dergisi Yazı Kurulu

Prof. Dr. Hülya KASAPÖĞLU ÇENGEL (Başkan)

Prof. Dr. Yavuz AKPINAR

Prof. Dr. Ramazan KORKMAZ

Prof. Dr. Emine GÜRSOY NASKALI

Prof. Dr. Mustafa ÖNER

Prof. Dr. Saim SAKAOĞLU

Prof. Dr. Ülkü ÇELİK ŞAVK

Prof. Dr. Naciye YILDIZ

Türk Dünyası Dil ve Edebiyat Dergisi Danışma Kurulu

Prof. Dr. Juliboy ELTAZAROV

Prof. Dr. Fatih KIRIŞÇIOĞLU

Prof. Dr. Öcal OĞUZ

Prof. Dr. Nevzat ÖZKAN

Prof. Dr. Ayşe ÇETİN

Prof. Dr. Orhan SÖYLEMEZ

Prof. Dr. Sultan TULU

Prof. Dr. Alimcan İNAYET

Prof. Dr. Fikret TÜRKMEN

Prof. Dr. Zuhal ÖLMEZ

Prof. Dr. Ahmet BURAN

Prof. Dr. Erdoğan BOZ

Prof. Dr. Zeki KAYMAZ

Prof. Dr. Fatma ÖZKAN

Prof. Dr. Ali DUYMAZ

Prof. Dr. Çetin PEKACAR

Prof. Dr. Volkan COŞKUN

Prof. Dr. Ali ÇELİK

Türk Dil Kurumu Yayınları: 1069/1

Yayın sorumluları: TDK Uzmanı Adem TERZİ - TDK Uzmanı Abdullah DURKUN

Tasarım: Muammer TAŞ

Baskı: OSTİM Mesleki Eğitim Merkezi Matbaası

100. Yıl Bulvarı sonu Çeşme durağı TR 06374, Yenimahalle, Ankara

Telefon: +90 (312) 354 77 77 • **Belgegeçer:** +90 (312) 354 77 78

Basımevi sorumlusu: Celalettin ERBAY

Yönetim yeri: Türk Dil Kurumu Başkanlığı

Remzi Oğuz Mahallesi Atatürk Bulvarı, 217 TR 06680 Çankaya, Ankara

Telefon: +90 (312) 457 52 78 • **Belgegeçer:** +90 (312) 428 52 88

Genel ağ: <http://tdk.org.tr>

e-posta: turkdunyasi@tdk.org.tr

Baskı tarihi: Ankara, 2013 Temmuz

Baskı sayısı: 500 adet

ISSN: 1301-077

Yurt dışı satış fiyatı: 10 Avro

NAZIM BERATLI'NIN
'HOŞÇAKAL KIBRIS' ADLI ROMANI VE
LEFKE BÖLGESİ TÜRK-RUM ÖRGÜTLENMELERİ

*Osman ERCİYAS**

Özet

Çalışmada, Osmanlı Türk idaresinden sonra İngilizlerin yönetimine geçen Kıbrıs'taki çatışmalara zemin hazırlayan olaylar, Lefke bölgesi üzerinden yerel unsurlarla desteklenerek anlatılmaya çalışılmıştır. İncelemeye konu olan roman, önceleri İngiliz yönetimine sonraları ise Kıbrıslı Türklere yönelik şiddet eylemleri planlayan Rumların faaliyetlerini ve buna bağlı olarak gelişen Türk örgütlenmelerini ele almakta ve gerçek belgelerden yapılan alıntılar sayesinde söz konusu olayların içeriğini aydınlığa kavuşturmaktadır. Eserde gerçek alıntılarla desteklenen Türk ve Rum örgütlenme faaliyetleri, Lefke ve bölgesindeki yaşamın değişmesine neden olmuştur. Kurgu ve gerçek bağlamıyla yansıtılan olayların örgütlenme çalışmaları açısından değerlendirildiği bu çalışma, Kıbrıs'taki çatışma ve bölünmenin temel sebeplerini ortaya çıkarmayı hedeflemektedir.

Anahtar sözcükler: *Hoşçakal Kıbrıs, Nazım Beratlı, Kıbrıs Türk Millî Mücadelesi, yerel direniş faaliyetleri, Türk ve Rum örgütlenmeleri.*

* Dr., Lefke Avrupa Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Lefke
oerciyas@eul.edu.tr

Nazım Beratlı's 'Goodbye Cyprus' Titled Novel and the Turkish-Helen Organizations

Abstract

In this study, the struggles in Cyprus which was administrated by British after Ottoman-Turkish administration and the events which prepare convenient situation for these fighting have been tried to explain by taking support with local elements. The novel which became the subject of investigation has been taking into hand the terror activities of Helens directed to British people at first, later to Turks and to make clear the contents of the mentioned events by means of the references taken from real documents. In the work, the activities of becoming organized of Turkish-Helen has been taken into hand with the aspect of the change of life in Lefke and its local area. This study which evaluates the events which were reflected in the context of fiction and real from the point of becoming organized activities has aimed exposing the basic reasons of the fightings and dividings.

Key words: *Goodbye Cyprus, Nazım Beratlı, Cyprus Turkish national struggle, local resistance activities, Turkish and Greek Cypriot organization.*

Eski milletvekili ve araştırmacı yazar Dr. Nazım Beratlı, *Hoşçakal Kıbrıs: Turnalar Nereden Gelirdi?* adlı romanında, kendi bölgesi olan Lefke ve civarını tarihsel dokuyla harmanlayıp yansıtmıştır. Roman, çocukluk dönemini anımsayan bir kişinin hayal düzleminden okuyucuya seslenmekte ve günümüz ile geçmişi muhasebe eden bir havada geçmektedir. Beratlı'nın Kıbrıs'taki Türk-Rum çatışmalarına zemin hazırlayan olgularla birleştirdiği sosyal yaşam ve insan ilişkileri, oldukça canlı ve gerçeğe uygun bir şekilde resmedilmiştir. Zengin ve özgün tasvirlerle dolu eser, Lefke ve bölgesinin geçmişine ışık tutmakla birlikte, adada cereyan eden çatışmaların mikro düzeydeki fotoğrafını da yansıtmaktadır. Romanda anlatılan Lefke kasabası, 1960-63 sürecine gelinceye değin bir merkez durumundadır. Canlıdır, neşelidir, çarşı ve ödeme (maden işçilerinin ücretlerinin ödendiği gün kurulan pazara verilen ad) günleriyle civar köylerin ihtiyaçlarını karşıladığı mutlu bir kasabadır. Ayrıca, Amerikan şirketinin bölgeye kurmuş olduğu maden ocakları sayesinde de ekonomik olarak fayda sağlayıcı bir durumdadır. Lefke, o dönemlerde demografik olarak da dikkat çekicidir. Nitekim Türklerin çoğunlukta olduğu bu Osmanlı kasabasında, Ermeni ve Rumlar da gayet rahat bir şekilde yaşamlarını sürdürebilmekte ve onlar da tıpkı Türkler gibi, ticaret yaşamında önemli rol oynayıp ibadetlerini kendi kiliselerinde yerine getirmektedirler. Bölgede yaşayan bu azınlıkların, Osmanlı Türk idaresi döneminde birçok kişiyi idam ettiren Küçük Mehmet döneminin geri geleceğiyle ilgili kaygılarından başka bir sıkıntılarını

yoktur. Ancak Kıbrıs'ta yeni bir sayfa açılmış ve İngiliz idaresi, olanca sinsiliği ve baskıcı rejimiyle devam edip gitmektedir. Rumlar, merkezden gelen telkinler doğrultusunda kendi aralarında örgütlenmeye devam etmekte ve adanın Yunanistan'a bağlanması yolunda engel olarak gördükleri İngiliz idaresine karşı başlatacakları şiddet eylemlerini el altından planlamaktadırlar. İngiliz idaresinin sona ereceği az çok hissedilmeye başlanınca Türkler ve Rumlar, aynı bekleyiş güzelliğiyle bir gün adanın ana vatanlarına bağlanacağı ümidini beslemektedirler. Ancak Kıbrıslı Türkler, eski yönetici sınıftan gelmeleri sebebiyle İngiliz idaresinin kendilerine duyduğu saygıdan hoşnut bir şekilde kasabadaki yaşamlarına devam etmekte ve her konuda İngiliz idaresine yardımcı olmaktadır. Bunun yanında yerinde duramayan ve *Hellas, Enosis* naraları atan kesim, her zaman için Rumlardır. Onlara göre İngiliz adadan gidecek ve Enosis gerçekleşecektir. Eğer buna engel olmaya çalışan Türkler olursa, onlar da yok edilecek ve büyük hedefe ulaşılacaktır.

“Hoşçakal Kıbrıs Romanı ve Lefke Bölgesi Türk-Rum Örgütlenmeleri” adlı bu çalışmada, romandaki kişiler ve somut olaylardan hareketle Lefke ve civarında görülen gizli Rum EOKA faaliyetleri ve buna bağlı olarak gelişen Türk direnişi hakkında bilgiler verilmiştir. Ele alınan olaylar, yazarın gerçek yaşamdan birebir yansıtmış olduğu bölümlerden seçilmiş ve konu bağlamında değerlendirilmiştir. İncelenmeye tabi tutulan bölümler, 1960 öncesi dönemde Lefke merkezli olarak bölgede cereyan eden Türk ve Rum örgütlenme faaliyetlerini içeren kısımlardır. Eser bir roman olmasına karşın gazete ve tarihî kitaplardan yaptığı alıntılar sayesinde gerçekçi yönleri de ihtiva etmekte ve söz konusu olayların arka planında gelişen durumları da kişiler üzerinden anlatmaktadır. Bir kasaba yaşantısını her yönüyle gözler önüne seren eser, Enosis ideali doğrultusunda örgütlenmeye giden Rumların gündelik yaşamlarındaki değişiklikleri ve buna bağlı olarak Türklerin almış olduğu tedbirleri açıklıkla göstermektedir. Lefke kasabasında yaşayan ve CMC maden şirketinin yöneticisi pozisyonunda bulunan İngiliz ve Amerikalı ailelerin davranış şekilleri de romanda ele alınan konular arasındadır. Bu kişiler, Türk ve Rumlar arasında geçen bu mücadelenin dışında kalmakta ve bölge insanına yabancı gelen yönleriyle yansıtılmaktadır. O dönemdeki idareci kesim olması nedeniyle İngilizler ve özellikle İngiliz polis teşkilatı, eserin bütününe yayılmış bir şekilde önemli bir yer işgal etmekte ve birçok olayın müsebbibi olarak anılmaktadır. Tüm çatışmaların dışında kalarak bu topraklarda barış içerisinde yaşamayı arzu eden bir kesim de romanda dikkati çekmektedir. Özellikle 4-5 yaşlarındaki bir çocuk olarak romanın başkahramanı pozisyonunda bulunan ve ‘küçük çocuk’ şeklinde isimlendirilen kişi, çevresindeki olan bitene anlam verememekte ve insanların Türk ve Rum; Müslüman ve Hıristiyan olarak ayrılmasına çok üzülmemektedir. Çünkü çevresinde ilişki kurduğu birçok Rum

bulunmaktadır. Hatta fırıncı olan amcasının, çok sevdiği karısı Olga da bir Rum'dur. Ne var ki küçük çocuk, Rumların ihtirasları sonucunda yıkılan barış ortamına şahit olarak bireysel çabaların bu çatışmalar karşısında yetersiz kaldığı gerçeğiyle yüz yüze gelmiştir. *"Bir taraf ötekine: Gavur, kafir... Öteki berikine: Bello Turko, şillo Turko diye diye; onlar ille de Hellas ile Enosis diye tutturdukça, eninde sonunda, bir şeyler yaşanacaktı... Tatsız bir şeyler... Bu laflar artık çocukların da dillerine düştüğüne göre, Allah sonlarını hayır etsindi..."* (Beratlı 2008: 44-45)

Lefke Kasabası ve Rumların Örgütlenme Çabaları

Yukarıda da belirtildiği üzere Rumlar, azınlık hâlinde buldukları Lefke kasabasında bile, dıştan gelen destek ve içlerindeki Enosis ihtirası doğrultusunda olayların başlamasına neden olan taraf olarak görülmektedir. Rumların örgütlenme girişimleri ve yaptıkları faaliyetler, romanın bölüm girişlerinde verilen gerçek olaylara ve onun arkasında gelişen durumların yansıtıldığı anlatımlara dayandırılmaktadır. Böylece, gerçek bir olayın arka planında yaşanan sosyal durumların, o bölgede yaşayan bir kişi gözüyle izlenmesi sağlanmıştır.

"Her yerde olduğu gibi, Türkler ile Rumlar arasında, inceden inceye işleyen derin bir rekabet olmadığını da kimse ileri süremez. Rumlar, bu emir vermekten ve kavga etmekten başka marifeti olmayan insanların, geçmişte kendilerini yönetmiş olup bugün de her fırsatta horlamasına, içerlerler; bir gün mutlaka 'patrida' ile birleşileceği inancı, canlı tutulur. Türkler de mutlaka bir gün kendi anavatanlarına geri döneceği ümidini yüreklerinin bir yerinde, hep saklı tutarlar." (Beratlı 2008: 47) İşte bu durum, bölgedeki yaşamı her daim etkilemekte ve ilişkileri belirlemektedir. *"Bir Türk'ün cenazesine Rum dostları katılabildiği gibi; bir Rum'un çocuğunun vaftiz babalığını, Türk arkadaşının yaptığı da görülebilmektedir. Ortak evlilik, yoktur. Gelenekler buna izin vermez! Sevdalananlar, sevdalandıklarıyla kalırlar..."* (Beratlı 2008: 47)

Bu minvalde süren yaşamı kabullenmekte zorlanan ve cepheleşmeye zemin hazırlayan Rum idealleri, kasabadaki sakin yaşamıyla dikkati çeken Eleni'nin dilinden ve kocası Elefteri'nin kendisine sunduğu yeni düşünceyle şöyle dile getirilmektedir: *"Son zamanlarda, her zamankinden farklı şeyler olmaktadır. Eve değişik adamlar gelip gidiyor, kapalı kapılar arkasında bir şeyler konuşuluyor, bazı kağıtlar gizlice okunup yakılarak külleri suya katılıp fosseptik çukuruna atılıyordu. Son birkaç gecedir kocası geç vakit eve bazı ağır paketlerle geliyor, gece yarısından sonra gelen kimi adamlar, onları alıp götürüyorlardı. Neler olmaktadır... Erkekler, aklına gelenlerle mi uğra-*

şuyordu? Eleni, düşündüklerini kendine bile itiraf edemiyordu (...) Yan odada sıska, sivri burunlu ve sivri bıyıklı Elefteros, cezbeye kapılmış gibi konuşmaktaydı: Çok kalmadı... Yaptıklarının hesabını verecekler. Hellas arkamızdadır. Bu yavru, anasıyla kucaklaşacaktır. Güneş, yakında bizim için de doğacaktır. Kimdir bunlar? Otomanların getirdiği üç beş baldırı çıplak, cahil çoban, elinden toprağa buğday atıp sonra da yolmaktan başka bir şey gelmeyen birkaç rençber, bir iki hoca değiller mi? Bu ada hep bizim değil miydi? Nereden çıktı bu zorba azınlık? Biz bunların keyfinde miyiz? Bunların keyfi için biz, yüce Hellas'tan niçin ayrı kalacaktık? (...) Gençler örgütleneli çok oldu. Nerede ise eğitimleri bitmek üzere...Başlarında Diğenis Akritas var..." (Beratlı 2008: 54-55)

Elefteros ile Andonis arasında bu bağlamda süren konuşmalardan sonra, Elefteros'un yerel Rum örgütlenmelerinin önemine dikkat çekişi, romanda şu şekilde geçmektedir: *"Biz ayağa kalkmazsak, büyükler ne yapabilir? Sen, ben, o, öteki almazsa eline silahı, bir Makariotat ile dört piskopos mu kovacak İngiliz'i? Bello Turco'ları beş kişi mi hizaya getirecek? Olur mu böyle şey? Bu ada kimin? Bizim dedi Andonis... Bizim... Kim idare ediyor? İngiliz kraliçesi... Ne kraliçesi re Andoni? Ne kraliçesi... Ne iş yaparım re ben? Andonis gözlerini kırıştırarak: Zaptiyesin, dedi... Neyim ne? Zaptiye... Demek zaptiyeyim, polis değil... Necedir re Andonis bu laf? Türkçe değil midir? Tarla sınırı sorunun olduğunda nere gidip de hallettiydin ya Andoni? Defter-i Hakani ofisine değil mi? Daha birkaç sene evveline kadar İngiliz bize niçin fes giydirdi ya Andoni? Bu zaptiyelerin çoğunluğu niçin bu Şillo Turco'lardan seçiliyor ya köylüm? Ada bizim ama Türkler idare etmeye devam ediyorlar."* (Beratlı 2008: 55-56)

Elefteros, uzun milliyetçi söylemlerle ikna ettiği Andonis'e EOKA yemini ettirir: *"Ekanimi Selase üzerine yemin ederim ki: Yaşamımı dahi feda etmek suretiyle, Kıbrıs'ı İngiliz boyunduruğundan kurtarmak için bütün gücümle mücadele edeceğim. Teşkilat reisi bana emir vermedikçe ve mücadelenin amacı gerçekleşmedikçe, mücadeleyi herhangi bir sebepten ötürü terk etmeyeceğim. Teşkilat reisinin emirlerine tamamen uyacak ve yalnız ondan emir alacağım. Yakalandığım takdirde, gerek teşkilatın sırlarını gerekse mücadele arkadaşlarımla isimlerini açıklamak için bana işkence dahi yapılsa, bunları gizli tutacağım. Reis tarafından kendileri için bana yetki verilen şahıslardan başka kimseye teşkilatın hiçbir emrini veya öğrendiğim hiçbir sırrı söylemeyeceğim. Davranışlarıma yalnız mücadelenin amaçları yön verecek kişisel veya partisel bütün çıkar amaçlarından sıyrılacağım. Bu yemini ihlal ettiğim takdirde namussuz sayılacak ve her türlü cezaya müstahak olacağım."* (Beratlı 2008: 58)

Mehruz ve Alper, gizlice gözetledikleri Elefteros'un evinde konuşulan-

ları duyar ve olanları yeşil pardösülü esmer adama bildirirler. Romanda yeşil pardösü ile tasvir edilen esmer adam, Rumların gizli faaliyetlere giriştiğini saptamış ve gerekli yerlere haber vermiştir.

VOLKAN Bildirisi ve Türkler

Romandan alıntılar yapılarak gösterilen Rumların gizli örgütlenme faaliyetleri, bu olayların az çok bilincinde olan Türkler tarafından fark edilmiş ve gerekli tedbirler alınması yönünde çalışmalar başlatılmıştır. 3 Aralık 1955 gecesi dağıtılan Volkan Bildirisi'nde, Rumların başlatmış oldukları sinsi faaliyetlere karşı durulacağı haykırılmıştır. Romanda gerçek alıntı şeklinde verilen bildiri aynen şöyledir:

"Büyük Türkiye'mizin tasvibi ve asil Kıbrıs Türkü'nün rızası alınmadan idarede yapılacak herhangi bir değişikliği asla kabul etmeyeceğiz... Yunan boyunduruğuna bizi asla yaklaştıramayacaklardır. Bizi esarete sürüklemek isteyenlere verilecek tek cevabımız şudur: Ya istiklal ya ölüm... Ey ulu Türk milletinin asil evlatları, Milli Mücadele günlerin yaklaşıyor. Hazır ol!" (Beratlı 2008: 63)

George Grivas'ın Enosis Mücadelesi Tarihi Adlı Eserinin 161. Sayfasında Dile Getirdikleri ve Romanda Belirtilen Arka Plan

Yazarın olaylara dönük gerçek alıntılara yer vermesi, Türk ve Rum örgütlenmelerini Lefke kasabası üzerinden yansıtmayı hedefleyen bu çalışma için önemlidir. Yunanistan'daki darbelere öncülük ederek Kıbrıs'ın Yunanistan'a bağlanması yolunda birçok şiddet eylemini planlayan Albay George Grivas, bir süre sonra kontrolden çıkarak katliam faaliyetlerini başlatır. Grivas'ın kaleme aldığı *Enosis (Kıbrıs'ın Yunanistan'a bağlanması) Mücadelesi Tarihi* adlı kitaptan verilen alıntılar, Lefke bölgesinde cereyan eden olayların arka planına gerçekçi yoldan ışık tutmaktadır.

"İlk çete gruplarını Pitsilya, Kakopetria, Lefke ve Amvrosios-Kaloğira'da kurdum. Polis karakollarına baskın yapılması ve Trodos bölgesinde İngiliz askerlerine ateş açılması için emir verdim." (Beratlı 2008: 91)

Romanda, Diğenis kod adlı Albay Grivas'ın bölgeye gelmesi ve Dr. Kosta isimli doktorun kliniğinde gizlenmesi, ayrıntılarıyla anlatılır. Yeşil gabardinli esmer Türk, doktorun evindeki olağanüstü hareketlilikten şüphelenir ve Mehruz ile Alper'i evi gözetlemek üzere görevlendirir. Doktorun evinde gizlenen birisi olduğunu fark eden Türkler, bu kişinin İngiliz idaresinden kaçan Grivas olduğu konusunda görüş birliğine varırlar; ancak yapacakları pek bir şey

yoktur. Çıkmaza giren bu durum, romanda şöyle anlatılmaktadır: “Biz onların napdığını biliriz...Ama onların bizim napdığımızdan heberleri yok...Ne yaptıklarını bildiğimizden da haberleri yok! Bir düşün bakalım, ipler kimin elinde? Onların mı, bizim mi? Genel olarak onların bizden guvvetli olmasının fazla bir manası yoktur... Zere, basgın basanıdır... Ve basgının başarısı, basılanı habersiz yakalamaktadır. Biz haberliyik, onlar habersiz (...) En zayıf olunan an, biraz sonra baskına gideceğim diye beklenen andır...İşde biz tokmağı ossaat endireceyik! Şimdi bizim vazifemiz, aha bunu sağlamaktır...” (Beratlı 2008: 89-90)

EOKA Dağlara Yerleşiyor

Lefke’de yaşayan ve Türklerle iyi geçinen fırıncı Andrea’nın oğlu Nikos, EOKA örgütüne katılmış ve İngiliz idaresiyle savaşmak maksadıyla dağ çetelerine dâhil olmuş; ancak İngiliz askerlerinin bir baskını sonucunda birkaç arkadaşıyla birlikte yakayı ele vermiştir. Olay, romandaki 16 Ocak 1957 tarihli *Halkın Sesi* gazetesinden yapılan gerçek alıntıda şu şekilde aktarılmıştır:

“Emniyet kuvvetleri, Trodos dağlarında 15 Ocak 1957 tarihinde, tedhişçilerin saklandığı yeni bir mağara buldu. Mağarada yakalanmalarını sağlayacak malumat için beşer bin lira mükafat vaat edilen iki tedhişçi ile üçüncü bir EOKA’cı yakalandı. Bunlar, Lefke’nin Karadağ bölgesinden Nikos Yuannu, Trulli Köyü’nden Kokkino ve Afanyalı Hristos Apostolu’dur.” (Beratlı 2008: 133)

Yine bir EOKA’cı olan Markos Drakos’un yakalanışı, romandaki gerçek alıntıyla şu şekilde verilmiştir: “Geçen gece Trodos dağlarında, baş canı Grivas’ın en yakın arkadaşlarından biri olan 24 yaşlarındaki Mavros Kiriya-ku Drakos, emniyet kuvvetleri tarafından vurularak öldürüldü... (Halkın Sesi gazetesini 19 Ocak 1957)” (Beratlı 2008: 149)

TMT Andı

TMT andı şeklinde geçen sözler, Kıbrıs Türk millî mücadelesine yön veren düşüncenin bir özeti durumundadır. Önceki bölümde geçen Volkan Bildirisi’nde de görüleceği üzere, Kıbrıs coğrafyasındaki var oluş kavgasını sürdüren Kıbrıslı Türkler, müdafaa noktasına gelinmedikçe silaha sarılmamıştır.

Rumların yönetimle çatışması ve EOKA etrafında örgütlenmesinden kaygı duyan Türkler, merkezle bağlantılı olarak TMT’nin kurulması yönündeki çalışmalara destek olmaktadır. Aldığı gizli bir mesaj doğrultusunda Lefke’den Lefkoşa’ya giden ve romanda ‘kumral, uzun boylu, kıvrık Türkmen burnu

yüzüne çok yakışan' biçiminde tasvir edilen genç adamın TMT andı içmesi şu şekilde verilmiştir: "Kıbrıs Türkü'nün yaşayış ve hürriyetine, canına, malına ve her türlü anane ve mukaddesatına, her nereden ve kimden olursa olsun, vaki olacak tecavüzlere karşı koymak için kendimi Türk milletine adadım. Ölüm dahi olsa, verilen her vazifeyi yapacağım. Bildiğim, gördüğüm, işittiğim ve bana emanet edilen her şeyi, canımdan aziz bilip, sonuna kadar muhafaza edeceğim. İfşaatın bir ihanet sayılacağını ve cezasının ölüm olduğunu biliyorum. Yukarıda sıralanan hususları, harfiyen tatbik edeceğime şerefim, namusum ve bütün mukaddesatım üzerine söz verir, ant içerim." (Beratlı 2008: 142)

Dikkat edildiğinde, Kıbrıslı Türklerin örgütlenmeye gidişinin, Rumların gizli EOKA faaliyetlerinden sonra başladığı görülebilir.

EOKA, Polis Karakollarına Saldırıyor

Rumlar önce İngilizlere, daha sonra ise Türklere yönelttikleri şiddet eylemlerini, zamanla ülkenin geneline yayarak birçok polis karakoluna saldırmış ve görevini yapmaya çalışan İngiliz polislerini öldürmüşlerdir. Saldırıya uğrayan İngiliz polis teşkilatı içerisinde birçok Kıbrıslı Türk'ün olması, Türk-Rum çatışmasını alevlendiren önemli bir etkidir. EOKA örgütünün devlet kurumlarına yönelik saldırıları, genellikle gece baskınları şeklinde tertiplenmekteydi.

Grivas'ın bu baskınlara ilişkin *Enosis Mücadelesi Tarihi* sayfa 545'te geçen ve söz konusu terör eylemlerini kanıtlayan sözleri, romanda şu şekilde geçmektedir: "Bölge sorumlusu Renos Kriakidis komutasındaki bir grup, Amianto polis karakolunu basarak çavuşu öldürdü. Diğer bir polisi de yaraladı." Aynı olay, Altay Sayıl'ın *Kıbrıs Türk Polis Tarihi* adlı kitabının 155. sayfasında verdiği bilgide ise şöyle geçiyor: "Amiando polis karakoluna baskın. Bir polis çavuşu öldürüldü. Bir er yaralandı. Üç piyade tüfeği çalındı." (Beratlı 2008: 182)

Poli'de Öldürülen Lisani Çavuş ile Polisten Kaçan Alper'in Kazada Ölmesi Sonucunda Artan Gerginlik

İngiliz idaresi, Rumların örgütlü bir şekilde sürdürdükleri şiddet eylemlerini durdurmak ve yönetimi güvence altına almak amacıyla, özel olarak kurdukları polis teşkilatında genellikle Türkleri görevlendirmişlerdir. EOKA militanlarınca düzenlenen saldırıda şehit düşen Lisani Çavuş da, söz konusu teşkilatta görevli amirler arasında yer almaktadır. Kıbrıs'taki bütün Türkler arasında öfke uyandıran bu olaya ilişkin gazete haberi, dönemin önemli gazetesini *Halkın Sesi*'nden alıntı yapılarak romanda şöyle verilmektedir:

“*Lisani Çavuş, Poli'nin bir kahvehanesinde, Rum Belediye Reisi, 2 Rum polis ve Rum Kaza Müfettiş Muavini ile otururken, meçhul bir tedhişçi tarafından vurularak öldürüldü...Bu olayın tesiri altında kalan Kıbrıs Türkleri, bütün kasabalarda nümayişler yaptı...Emniyet kuvvetleri, bir sivil harbi önlemek için Lefkoşa'yı Baf Kapısı'ndan Mağusa Kapısı'na uzanan bir hattan ikiye böldü (Halkın Sesi, 24 Mayıs 1956).*” (Beratlı 2008: 191)

Gazeteden yapılan alıntıda bu şekilde tasvir edilen olay, İngiltere başkanlarından Sir Anthony Eden'in ağzından ise, *Anılar* kitabının 369. sayfasında şu şekilde aktarılır: “*Türkçe konuşan Kıbrıslılar, Yunanistan'la birleşmeye şiddetle karşıydılar... Türkler zor sinirlenir fakat bir kez zıvanadan çıkarlarsa, yatıştırılmaları imkansızdır. Rum ve Türkler arasında ırksal çatışma çıkarsa, bu adada EOKA terörizminin yapabileceğinden çok daha fazlasını yapabilecek, daha büyük ve daha uzun vadeli bir tehlike demektir... Kıbrıslı komünistler ise, bulanık sulara balık avlamaya çalışıyorlardı.*” (Beratlı 2008: 193)

Yukarıda sözü edilen olaylar, bölgedeki barış ortamının bozulmasına ve Türk halkının örgütlenme yönündeki isteklerinin artmasına neden olmuştur. Alper'in Lefke'deki cenazesinde hissedilen hava, romanda şu şekilde tasvir edilmektedir: “*Ötede, tabutun çevresinde delikanlılar bir duvar gibiydiler... Gözlerden ateş ve kan fıskırıyordu, çeneler kilitli, dudaklar gergin...Gömlek yenleri pazılarına kadar sıvalı, kendilerini ilk terk edenin arkasından, birer yanardağ gibi püskürmek için bahane arıyorlardı... Öylesine yakındılar ki birbirlerine, aralarından bir saç teli geçmezdi! Sol kollarının pazısı üzerine kırmızı kurdele bağlamış olanlar, gençlerin dış sınırını oluşturuyorlar; dünyaya intikam alacakmış gibi bakan kısık gözleri, yumru yumru şişen çene kasları ile anlamını herkesin bildiği ama hiç kimsenin kanıtlayamayacağı bir mesajı haykırıyorlardı: Teşkilat, buradadır...*”

Ada'nın Yunanistan'a bağlanması amacıyla girilen EOKA terör faaliyetleri karşısında kenetlenmek ve güçlenmek amacıyla bir araya gelen Türkler, yazarın canlı tasvirleri içeren üslubuyla yansıtılmış ve örgütlenme faaliyetleri neden-sonuç bağlamında ortaya konulmuştur.

Sonuç

Rumların sonu gelmeyen ihtirasları sonucunda yıkılan barış ortamı, Nazım Beratlı'nın *Hoşçakal Kıbrıs* adlı romanında Lefke kasabesindeki olaylar üzerinden anlatılmıştır. Eser, gerçek olaylardan hareket edilerek kaleme alınmıştır. Nitekim, bir kasabanın sosyal yaşamından kesitleri barındıran içerikle okura seslenen yazar, özellikle Türk ve Rum örgütlenmeleriyle ilgili bölümlerin sonlarına, söz konusu olayın gerçekliğini yansıtan alıntıları da eklemiştir.

Bir gazete haberi veya herhangi bir kitaptan yapılan alıntı şeklinde karşımıza çıkan gerçekler, romanın ana kurgu düzlemine ilişkin yapıyı ortaya koymaktadır. Beratlı; önceleri küçük bir çocuk, daha sonra ise hayallerinin sürüklediği dünyaya göç etmiş bir insanın gözüyle özelde Lefke, genelde Kıbrıs'taki barış ortamının yıkılması sürecine eleştirel bir bakış açısıyla yaklaşmıştır. Yazar, romanda "küçük çocuk" olarak tasvir edilen kişinin penceresinden, kasabadaki çatışmalara zemin hazırlayan olaylar zincirini sorgulamış ve Türk-Rum ayrılığının nedenlerini aramıştır. Eserin literatürdeki önemi, Kıbrıs'taki Türk-Rum ayrışma ve çatışmalarının arka planına değinmesi ve bu olayları gerçek unsurlarla birleştirmesinden ileri gelmektedir. Eser ayrıca, Lefke bölgesindeki Türklerin Osmanlı Türk idaresi döneminden bu yana kozmopolit bir yaşama alışkın oluşunu, kimse ile ırksal yönden bir rekabet içerisine girmeyişindeki kendine güven duygusunu çok güzel bir şekilde yansıtmıştır. Bu bağlamda; yerinde duramayıp kendilerini ezik hissederek başta yönetime, sonraları ise Türklere karşı savaş açanların Rumlar olduğu belirtilmiş ve bunların söz konusu yıkım faaliyetleri gerçek alıntılarla belgelenmiştir. Sonuç olarak, Beratlı'nın *Hoşçakal Kıbrıs* adlı eseri, tüm bu söylenenler ışığında değerlendirilmeli ve Kıbrıs Türk millî mücadele tarihi çalışmalarında dikkate alınarak incelenmelidir.

Kaynak

Beratlı, Nazım (2008), *Hoşçakal Kıbrıs: Turnalar Nereden Gelirdi?*, İstanbul, Kalkedon Yayınları.